

בס"ד

חינוך לאור הפרשה

פרשת תולדות

הניצוץ היהודי...

גיליון מס' 120 תשפ"א
הרב יהונתן דדון

yd0527606276@gmail.com

חינוך לאור הפרשה/פרשת תולדות

הניצוץ היהודי...

ליל שבת קודש. הסבא משפולי, מתלמידיו הגדולים של הבעש"ט, ישוב בראש שולחנו, וסביבו מצטופפים חסידיו לראות, לשמוע ולחוות. כמנהגו מידי ליל שבת פקח הסבא את עיניו וסימן לחסידיו לנגן מזמירות השבת, ובעצמו החל לזמזם "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג". החסידים תחבו ידיהם באבנטיהם והצטרפו לשירתו תוך שהם מתנועעים אנה ואנה. אט אט התמלא חללו של האולם הגדול שירה שבתית נעימה וסוחפת, וכמנהגה של שירה המעוררת את הלב, החלו פה ושם חסידים נלהבים לעצום את עיניהם בהתרגשות ולנופף בידיהם כלפי מעלה, בזמזם לבוראם "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג". פניו של הרבי כבר להטו כאשר הוא סימן לחסידיו בפעם החמישית לשוב ולשורר את הניגון. השבת חרג הרבי ממנהגו. בכל פעם כאשר סיימו את השיר, היה הרבי זורק מבט אוהב על קהל עדתו, ומסובב את זרועו בתנופה רבתי כאומר: "הבה נשיר פעם נוספת", ופוצח מחדש בקול רינה. והנה, קם הרבי מכסאו, שילב את ידיו בזרועות משמשיו והחל להתנועע בדבקות בזמרו "ישמחו במלכותך". תוך רגעים מספר, היה הקהל כדבוקה אחת. זקנים וילדים, שואבי מים וגבירי הקהל, שילבו ידים בחדווה. כתף נגעה בכתף, שטריומלים חדשים ומאובקים נמחצו זה לצד זה, ומלמעלה, מעזרת הנשים, נראה הקהל כולו מתנועע בתנועות קצובות, מותאמות לקצב נענועיו של הרבי הנערץ. החסידים כבר לא ספרו כמה פעמים הם שרים. היה

זה ברור לחלוטין, שאין שיר אחר לבד מ"ישמחו במלכותך".
הכל היו אחוזי תודית קדושה, שהמריצה את גרונם ואת רגליהם
להמשיך ולשמוח במלכות הקב"ה לפתע, עצר הרבי מנענועיו, הרים
את ראשו ונעץ את מבטו במקום מרוחק. שקט מוחלט שרר באולם
כאשר נשמע הרבי אומר: לא! אין השירה הזו דומה לשירה ההיא.
הנאספים הביטו איש בפני רעהו ושבנו להתבונן ברבם שחזר אל
כסאו, לגם מעט מגביע הכסף ואמר לחסידיו: "שירתנו אכן יפה,
מרגשת ונעימה, אך עדיין אין היא מגיעה לשירה אותה שמעתי לפני
שנים רבות". זרועותיהם המשולבות של החסידים נשמטו לצידיהן זו
אחר זו, והרבי סיפר את המעשה הבא: כאשר היה הסבא משפולי
בתחילת הנהגתו, הוא נקלע לעיירה נידחת בה התגוררו יהודים
בורים ועמי ארצות. הסבא משפולי שהחליט לשהות ביניהם זמן מה
כדי לסייעם, לחזקם ולהעלותם על דרך המלך, הקים במקום
תלמוד תורה, כשהוא עומד ומדריך את המלמדים ואת הילדים
על כל צעד ושעל. לצער הרב נאלץ הרבי להוציא ממסגרת
תלמוד התורה שני נערים פוחזים וריקים שהזיקו לסביבתם. הללו
הוכיחו עד מהרה כי אבחנתו של הסבא משפולי הייתה מדויקת,
ותוך זמן קצר שלחו את ידם בעסקים מפוקפקים ובגניבות. ישראל,
כשיורדים, יורדים עד לתהום. לא עברו שנים רבות, והילדים שבגרו
והיו לנערים עזי נפש, הטילו את חיתתם על האיזור כולו. "השודדים
היהודים", כפי שכוננו, לא הסתפקו במעשי שוד נועזים, אלא גם נטלו
את נשמתם של מספר נשדדים שהעזו לנסות להמלט מידיהם.
זעקת אנשי המחוז הגיע עד לארמונו של מושל המדינה והלה שיגר
פלוגת חיילים לכלכוד את שני הרוצחים. השניים נאסרו, וכעבור זמן
קצר נגזר דינם לתליה. היה זה בשבת קודש. בימה גדולה הוכנה
בכיכר העיר, ואלפי נכרים נהרו משעות הבוקר המוקדמות לחזות
בתלייתם של "השודדים היהודים". פה ושם הוערו בקבוקי יי"ש

חריפים לגרונות נחרים, ושמחת הנאספים ועליצותם הלכה וגברה עם התקרב מועד ביצוע גזר הדין. רעש הפעמונים שנתלו על סוסי מרכבת האסירים נשמע למרחוק. השתויים מיהרו לתחוב את בקבוקיהם למגפיהם ונעמדו על קצות בהונותיהם כדי לא להחמיץ מאומה. אך יצאו השניים מן העגלה ושריקות בוז ממושכות נשמעו מכל רחבי הכיכר ההומה. אט אט טיפסו השניים במעלה הבימה הגדולה. לא קל לו לאדם לצעוד ברגליו אל מותו. שני חבלי התליה הותקנו במקומם, ועיניהם של הנידונים למוות התגלגלו בחוריהן. איש מקהל הנאספים לא זע ולא נע ממקומו, הכל הביטו במחזה בפיות פעורים לרווחה. מרחוק, בקצה הכיכר, במקום סמוי מן העין, עמד הסבא משפולי והביט בתלמידיו לשעבר. מעיו חמרמרו. בכל דרך אפשרית הוא ניסה לסמן ליהודים האומללים שיאמרו ויידוי בטרם עלות נשמותיהם השמימה, אך לשווא. השניים לא הבחינו בו. למרגלות הבימה עמד הכומר שהמתין בדיוק לרגע זה. בפנים רחומות וחסודות עלה הכומר במעלות הבימה. שולי גלימתו השחורה נשרכו אחריו, עקביו נקשו על בימת העץ, עד שהתקרב למוך פניהם של הנידונים למוות. "הביטו. המלך ביקשני להודיעכם, כי בידכם האפשרות להנצל ממוות, אם תמירו את דתכם". "איזו פעולה אנו צריכים לעשות לשם כך?" שאלו השניים. "פשוט מאד" השיב הכומר, "אני אגיש לכם צלב גדול, וכל שעליכם לעשות להרימו אל על לעיני הקהל ולנשקו, בזאת יכופר עוונכם". השניים בקשו מן הכומר כי ייתן להם פרק זמן קצר להתייעץ בינם לבין עצמם, ושוב היו השניים מתלחשים זה באוזנו של זה, כבאותם ימים עליזים בהם היו מתכננים את פעולותיהם הנודעות לשימצה. משסיימו את ההתייעצות סימנו השנים לכומר שיקרב אליהם, "הבא את הצלב, אנו מוכנים". חיש קל שלף נער כנסיה נלהב צלב גדול שהוטמן תחת הבימה מבעוד מועד והגישו לידי הכומר. הלה נישקו

בהתרגשות ובחרדת קודש הניחו בידיהם המושטות של "השודדים היהודים". בידיים בוטחות החזיקו השניים בצלב הגדול, הניפוהו אל-על לעיני הקהל העצום כהבטחתם, ובכל כוחם חבטוהו בעוצמה אדירה על ריצפת הבימה. שברי הצלב ניתזו לכל עבר ו"השודדים היהודים" ניצבו על מקומם בביטחה כששריר לא נע בפניהם. הכומר רתח מזעם. היה עליו גם לרצות את לב ההמון שדרש נקמה. לאחר שעה קלה הועמדה חבית זפת על הבימה, וסוהרים חסונים קשרו את ידיהם של היהודים אל פי החבית. משניתן האות, הוצתה האש מתחת לחבית, ועשן סמיך וחם החל לבעבע על ידיהם האסורות של היהודים. הרבי עצר לרגע מדיבורו, ומשמשו נחפז להגיש לפניו מעט מים כדי להשיב את רוחו הנסערת. "ממקום מחבואי" המשיך הרבי לספר, "התבוננתי בהם אחוז אימה והתפעלות - קידוש ה' שכזה. ואז, שוב הפתיעו השניים את הנאספים, ובקול רועד מייסורים ומהתרגשות קיבלו על עצמם עול מלכות שמים, בזמרם 'ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג'. קהל הערלים לא הבין את פשר המילים, אך אני עמדתי במקום מחבואי ובנשאי את עיני לשמים אמרתי: "רבש"ע, הבט, הבט למטה וראה, כי גם אלו שהגיעו לדיוטא התחתונה ממליכים אותך על כל העולם כולו". שירתם של היהודים הלכה וגברה. כבלי הברזל שעל זרועותיהם האדימו מן החום וצרבו סימנים אדומים בשרם. טיפות זפת רותחות ניתזו מן החבית הישר אל פניהם, ולמרות שהם עמדו סמוכים זה לזה, לא הצליחו השניים לראות איש את רעהו. עשן שחור וגיצי אש חצצו ביניהם. כה דבוקים בבוראם היו המעונים, עד שמבלי משים מחאו כפיים תוך כדי זמרה. בעוד הם מתייסרים, התנועע גופם הקדוש לקצב שירתם. האש כבר אחזה בשערות ראשם, והשניים המשיכו לשיר במלא גרוןם "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג", עד ששבה נשמתם לכור מחצבתה".

הסבא משפולי סיים את המעשה הנורא ומחה את דמעותיו במטפחת צחורה. "עתה מבינים אתם יקירי, מדוע כל זמרה שבעולם לא תדמה לשירת הנצח ההיא ששמעו אוזני?" עיני החסידים תלויות היו ברבם, ושוב נשמע קולו של הרבי מזמר בלחש: "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג". הפעם, שררה דומיה באולם הגדול. החסידים עצמו את עיניהם הלחות, והקשיבו ברטט לזמרתו של הרבי ששקע בשרעפיו, עד שהרבי קם שוב ממקומו, פתח בשירה עליזה, ופרץ של שמחה שטף את האולם. (הרב שלמה לווינשטיין שליט"א)

*

"ריח בגדיו – ריח בוגדיו"...

כולנו מכירים את הסיפור. יצחק אבינו רצה לברך את עשיו ויעקב אבינו קיבל את הברכות במרמה... דיו רב נשפך כדי להבין מה באמת "הלך" שם ומה עומק העניין, נזכיר נקודה קטנה. יצחק אבינו מתלבט מאוד מיהו העומד בפניו, הוא מבטא את חוסר וודאותו במילים "הקול קול יעקב, והידיים ידי עשיו"... והנה, למרות חוסר הבהירות, לכאורה, יצחק מחליט לברך את העומד בפניו. מה קרה? למה יצחק לא הקים ועדת חקירה עד שהעניין יבורר לאשורו? יש סיבה לדבר, והיא: "וירח את ריח בגדיו, ויברכהו"... בפשוטם של דברים הכוונה שיצחק הריח את ריח הבגדים של עשיו, וריח הבגדים הכריע שהעומד כאן הוא אכן עשיו. ישנו עומק נוסף. חכמים בגמרא (סנהדרין ל"ז, וביתר הרחבה במדרש בראשית רבה פרשה ס"ה אות כ"ב) כותבים משפט מעניין מאוד, "וירח את ריח בגדיו – ריח בוגדיו", יצחק הריח את ריח הבוגדים והחליט לברך. מי אלו הבוגדים? הגמרא מביאה דוגמה להבנת העניין: כשאנטיוכוס החריב את בית המקדש ורצה לבזוז את כליו, הוא פחד להיכנס וחיפש יהודי שיעשה זאת. מובן שאף יהודי לא הסכים, חוץ מיהודי מומר בשם 'וסף משיתא' אשר היה היחיד שהסכים לבגוד בעמו ולהיכנס אל הקודש, בתמורה הבטיח לו

אנטייכוס, שהוא יוכל לקחת לעצמו כלי אחד מתוך כלי המקדש, כל כלי שיחפוץ... יוסף משיתא נכנס, החליט לקחת את מנורת הזהב, 1.80 גובה של מקשת זהב... מה רע... כשהחילים ראו את המנורה, אמרו לו, כלי זה לא ראוי לאדם פשוט, זה מתאים למלך... כנס שוב, והפעם באמת, כל מה שתוציא יהיה שלך... יוסף משיתא סירב. הבטיחו לו את כל ההכנסות של המכס למשך שלש שנים – ולא הסכים, אמר להם: "לא דיי שהכעסתי לאלוקי פעם אחת, אלא שאכעיסנו פעם שנייה?" מתאר המדרש "מה עשו לו, נתנו אותו בחמור של חרשים (ספסל עבה שמגררים בו נסרים) והיו מנסרים בו, היה מצווח ואומר אוי לי שהכעסתי לבוראי". מדהים, לפני שעה היה מוכן להיכנס לקודש הקדשים ולבזוז כלים, ותוך שעה הוא מהרהר בתשובה... זהו היהודי! האמת הפנימית, האמונה בבורא – חקוקה בליבו. הברכות שיצחק רוצה להעניק הם מאוד משמעותיות. כשיצחק מברך הוא בעצם קובע מי מהווה את ההמשך בהקמת האומה הישראלית, מי יקבל את כל ההבטחות שקיבלו אברהם ויצחק מהבורא, ומי הוא זה שיקבל ויעביר הלאה את כל העוצמות והטובות הרוחניות שיהוו עבורו כלים להמשיך ולבנות את עם ישראל. כשיצחק מריח את ריח "הבוגדים" של יעקב הוא מחליט לברך אותו. הווי אומר: יצחק ראה, שיעקב מתעתד להקים עם כל כך חזק, שאפילו "הבוגדים" שלו יישארו נאמנים להשם ולתורתו... הבגידה היא אך ורק בבגד – במעטה החיצוני של האדם... את זה יצחק "הריח" – יצחק ראה שיעקב ישריש אצל בניו אחריו אמונה כל כך חזקה, שגם אם בחיצוניותו הוא ייראה כיהודי "בוגד", זה מעטה בלבד, בכל יהודי באשר הוא תהיה טמונה נקודת אמונה פנימית, נקודה רוחנית, אשר תישאר תמיד נאמנת לבוראה...

ריח "הבוגדים" הוא שהכריע את הכף... (הרב משה שיינפלד שליט"א)

*

כתב ה"שפתי צדיק" (בראשית עמ' מ"ג): "בכל אחד מישראל, אף בפחות שבפחותים, מצוי ניצוץ קדוש אשר על ידו יכול להתעלות מכל הירידות".

ובספר "תורת אבות" כתב: "היהודי הינו בבחינת יהלום. אם כי לפעמים מעלה הוא חלודה ומתלכלך בבוץ... צריך רק לרחצו ולנקותו, ואז ישוב אליו אורו וזיו תפארתו כבתחילה".

*

"האדם משול למצפן"...

במשנתו של המשגיח רבי ירוחם הלוי זצ"ל, מצינו רעיון נפלא: "האדם משול למצפן". המחוג של המצפן תמיד מכוון לצד צפון, אבל אפשר בתנועת אצבע קלה לסובב את המחוג לצד אחר. כל זמן שהאצבע אוהזת במחוג הוא נשאר עומד בצד ההוא, אך לאחר שתרפה האצבע ממנו הריהו חוזר מאליו לצד צפון – כי זהו מקומו הטבעי. והאדם דומה למצפן. המחוג שלו – שורש נשמתו תמיד מכוון לצד קדושה. הוא נוטה מטבעו לעשיית טוב וחסד ולקיים תורה ומצוות, אלא שכאן בזה העולם מחמת נסיונות החיים והטרדות הרבות שממציא לו יצרו – מסתובב המחוג לצד אחר. אם כך, כל העבודה בעולם היא להשתדל שלא לקלקל ושלא להסתבך, לא לחדש דבר אלא להרפות את האצבע המחטיאה מהמחוג, ואז הוא יחזור מאליו לצד הקדושה והטהרה.

*

"הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים"...

הגאון רבי חיים ברלין, בנו של הנצי"ב מוואלוז'ין ורבה של מוסקבה, התגורר בערוב ימיו בירושלים, ורגיל היה לקרוא בתורה מדי שבת בשבתו בנעימה מיוחדת. בחג הפסח כאשר היו קוראים את מגילת שיר השירים, היו רבים מבני העיר נוהרים לבית מדרשו כדי לשמוע את קריאת המגילה מפיו בלהט אש קודש ובהשתפכות הנפש,

וכשהיה מגיע לפסוק: "הַנֶּךְ יִפֶּה רַעֲיִתִי הַנֶּךְ יִפֶּה עֵינַיִךְ יוֹנִים" היה פורץ בבכי בדמעות שלישי. הגה"צ רבי אריה לוין זצ"ל שהיה תלמידו, שאלו לפשר ההתרגשות הרבה בפסוק זה, ושמע מפיו את הסיפור הבא: בעבר הוא כיהן כרב במוסקבה. יום אחד מתדפק על דלתו יהודי שנראה כמו גוי וביקש ממנו למול את בנו. כיוון שעריכת ברית מילה באותם הימים ברוסיה הייתה מעשה הנוגד את החוק, סיפר היהודי שדאג לכל הסידורים הבטחוניים: שחררתי את כל המשרתים ליום חופש ואף הבאתי רופא לביתי כדי שבמקרה הצורך אוכל לטעון שרופא ביצע זאת ולא רב. לאחר הברית, שאל רבי חיים את היהודי, מדוע הוא מסתכן כל כך עבור בנו, כשבטעם לא אכפת לו מהיהדות, והוא אינו חי לפיה, ואף שאין לו כוונה לגדל את בנו כיהודי? ענה היהודי: אמנם אינני חי כמו יהודי, ואין לי כוונה לגדל את בני כיהודי, אבל דבר אחד אני חפץ: אם בני ירצה פעם לחזור ליהדות – שהדרך לא תהיה חסומה לפניו!

הסביר רבי חיים ברלין לרבי אריה לוין, כי המאורע המרגש הזה מפרש לו מאמר חז"ל על הפסוק "הַנֶּךְ יִפֶּה רַעֲיִתִי הַנֶּךְ יִפֶּה עֵינַיִךְ יוֹנִים" – "הַנֶּךְ יִפֶּה לִפְנֵי הַחֲטָא וְהַנֶּךְ יִפֶּה לְאַחַר הַחֲטָא", ולכאורה קשה, ברור מהו היופי שלפני החטא, אך מה הוא היופי שיש לאחר החטא? אולם עתה – הסביר רבי חיים – התבהרו לי דברי המדרש, שהרי אחת מסגולותיה הטבעיות של היונה היא שאיננה מתרחקת מהקן שלה, אלא אם כן היא תדע את הדרך חזרה. תמיד במעופה היא תביט לאחור כדי לוודא שעדיין לא התרחקה מרחק רב מדי, ותכיר את הדרך חזרה. וא"כ זוהי כוונת המדרש: "הַנֶּךְ יִפֶּה לְאַחַר הַחֲטָא", משום ש"עֵינַיִךְ יוֹנִים". סגולת ישראל היא כסגולת היונה, גם כשישראל מתרחקים מרחק כה רב, עדיין אינם מתרחקים מרחק כזה שלא ידעו את הדרך חזרה. וזהו היופי של ישראל לאחר החטא, לעולם הם ישמרו קשר עין למקור מחצבתם.

לסיום:

הסיפור הבא קרה לפני כמה שנים. בחור ישיבה ניגש לרבו ושאל שאלה על הגמרא. הרב אמר לבחור שיבדוק בספריה, אולי אחד הספרים שואל את השאלה שלו. הבחור אכן מצא את שאלתו באחד הספרים אבל הוא לא אהב את התשובה... הבחור ניגש לרבו ואמר לו שהוא לא אהב את התשובה. אמר לו הרב: תבדוק מה הכתובת של המחבר, סע אליו ותגיד לו שאתה לא אוהב את התשובה שלו... הבחור הסתכל בספר וראה את שמו של המחבר – יוסף, ואת הכתובת. הבחור לקח את הספר, עלה לאוטובוס ונסע לכתובת של המחבר. הבחור הגיע לכתובת, ואת הדלת פתחה אשה מבוגרת, הוא שאל אותה: אני יכול לדבר עם יוסף? האשה המבוגרת אמרה לו: יוסף לא גר כאן כבר 10 שנים. אבל אתן לך את הכתובת איפה שתוכל מצוא אותו. הבחור לקח עוד 2 אוטובוסים והגיע לכתובת. הוא צלצל בפעמון ואת הדלת פתח אדם עם שיער ארוך, קעקועים ובגדים קרועים. הבחור מסתכל עליו ושואל: "אתה יוסף?"... האיש עונה: "כן, מה אתה רוצה?". מה שהבחור באמת רצה זה לברוח, מה שהבחור באמת רצה זה לבכות, אבל זו לא הייתה אופציה... יוסף מחכה, והבחור אומר לו: "אתה כתבת את הספר הזה?"... "כן" ענה יוסף. הבחור אומר לו: "אני לא אהבתי תשובה שענית"... יוסף אומר לו: "חכה רגע"... והוא רץ להביא כיפה והניח אותה על השיער הארוך. "מה לא אהבת?" שאל יוסף. הבחור אמר ליוסף מה הוא לא אהב. ופתאום, יוסף, עם השיער, עם הקעקועים והבגדים הקרועים, נעשה צעיר ב 15 שנה ונהיה ממש "ארי שבחבורה"... הוא נאבק והתווכח, הרשב"א והריטב"א, הרמב"ם ומשנת ר' אהרון ו"הקצות", הוא לא זז מדעתו. הוא נלחם בשביל התשובה שלו בספר. זה לא היה החמצן שלו, זה היה החיים שלו! והוא לא וויתר.

הבחור עמד שם רועד, האדם שלפניו התווכח כמו ה"ארי שבחבורה" כדי להגן על התשובה שלו. יוסף פנה לבחור ואמר לו: "האם יש לך את הספר שלי כאן?". יוסף אמר לו: "כן, יש לי פה עותק". יוסף אמר לבחור: "לי אין עותק, אתה יכול להביא לי את העותק?". הבחור הביא ליוסף את הספר שלו. למחרת, הבחור הגיע לישיבה וסיפר לרב את מה שקרה. הרב אמר לו, בטוח שהאשה שפתחה לך את הדלת היא אמא של יוסף. תתקשר אליה עכשיו ותספר לה מה קרה. הבחור התקשר ואמר לאשה: "אני הבחור שהגיע אתמול וחיפש את יוסף"... האשה אמרה לו: "תקשיב, אני לא יודעת מי אתה, אני לא יודעת מה קרה כשהלכת, אבל יוסף הוא הבן שלי, הבן שלי לא היה בבית כבר 10 שנים ולא דיברנו כל הזמן הזה. אני לא יודעת מה אמרת לו ואני לא יודעת על מה דיברתם, אבל בדיוק קיבלתי שיחת טלפון מהבן שלי והוא אמר לי, אמא, אני מגיע הביתה. ויוסף שלי אמור להגיע הביתה ממש בעוד כמה דקות".

שבת שלום!

העלון יוצא לאור
בסיוע תלמוד תורה
"נצח ישראל" בית שמש

לתגובות ולקבלת העלון במייל: yd0527606276@gmail.com